

OBSAH

Předmluva	13
Část 1 – Přístupy k právu	
1. kapitola – Pojem a vymezení práva	17
1.1 Pojem práva	17
1.1.1 Dva základní významy pojmu právo	18
1.1.2 Základní přístupy k vymezení práva v právní teorii	19
1.1.3 Proměny práva a jeho nové koncepty	20
1.1.4 Právo jako polysém	23
1.2 Povaha a vymezení práva	24
1.2.1 Kde je společnost, tam je právo?	25
1.2.2 Právo a neprávní normativní systémy	26
1.2.3 Vymezení práva	28
2. kapitola – Systém právní vědy a teorie práva	31
2.1 Předmět právní vědy	31
2.2 Systém právní vědy	33
2.3 Právní věda a právní praxe	34
3. kapitola – Právo a moc	37
3.1 Pojem moci a jeho vymezení	37
3.1.1 Definice moci	38
3.1.2 Latentní a manifestní charakter moci	39
3.1.3 Tradiční vymezení moci: moc kolektivní a asymetrická	39
3.2 Faktory a formy moci a autority	41
3.3 Interakce práva a moci	42
3.4 Moc a legitimita	43
3.4.1 Translegální panství	47
3.5 Sociální potřeba práva a moci	48
4. kapitola – Právo a morálka	49
4.1 Vymezení pojmů morálka a právo	49
4.1.1 Pojmové vymezení morálky a práva	51
4.1.2 Společné vlastnosti práva a morálky	54
4.1.3 V čem se liší morálka od práva?	54
4.2 Vztah práva a morálky	56
4.2.1 Formy vztahu práva a morálky	57
4.2.2 Účel (smysl) vztahu práva a morálky	61
4.3 Teoretická reflexe vztahu práva a morálky	66
4.3.1 Model jednoty práva a morálky	66
4.3.2 Model striktního odtržení práva od morálky	67
4.3.3 Model komplementarity vztahu práva a morálky	69
4.3.4 Tendence ve vývoji moderního práva	69

5. kapitola – Právo a hodnota	71
5.1 Pojem hodnota	71
5.1.1 Vlastnosti hodnot	72
5.2 Hodnoty, zájmy a potřeby	73
5.3 Hodnocení a normy	74
5.4 Hodnota právní normy	76
5.4.1 Norma jako vzor právního makrokosmu	77
5.4.2 Relativnost právní normy	77
5.4.3 Uspořádanost společenských vztahů	77
5.4.4 Flexibilita normy	78
5.4.5 Kontinuita a stabilita	78
5.4.6 Odvrácení subjektu od protispoločenského chování	78
5.4.7 Garant hodnot	78
5.4.8 Ovlivňování hodnot	78
5.4.9 Právní vědomí	79
5.4.10 Stabilizace společnosti	79
5.5 Vyjádření hodnoty v právní normě	79
6. kapitola – Vztahy a odlišnosti práva v přirozenoprávním a pozitivněprávním kontextu	81
6.1 Přirozené právo, pozitivní právo	81
6.2 Lex lata a lex ferenda	85
6.3 Doktríny přirozenoprávní a právněpozitivistické	86
 Část 2 – Právo a stát	
7. kapitola – Vznik státu a práva	91
7.1 Příčiny existence státu – základní koncepce	91
7.1.1 Nábožensko-teologické zdůvodnění	91
7.1.2 Teorie moci (násilí, podrobení, panství)	92
7.1.3 Právní teorie	93
7.1.4 Teorie etická	94
7.1.5 Teorie psychologická	94
7.2 Vznik práva – právní řád	95
7.2.1 Náboženství	97
7.2.2 Morálka	98
7.2.3 Vztah státu a práva	99
7.3 Smysl státu – demokracie	100
7.3.1 Subjektivistický ideál	100
7.3.2 Objektivistický ideál	101
7.3.3 Individualistický přístup	101
7.3.4 Kolektivistický náhled	101
7.4 Vláda jako střet touhy po svobodě a moci	102
7.4.1 Subjektivní účel	102
7.4.2 Objektivní účel	102

7.5	Znaky státu	103
7.6	Státní moc	104
7.6.1	Výlučnost a suverenita státní moci	104
7.6.2	Dělbá moci	105
7.6.3	Koncentrace moci	105
7.6.4	Státní mechanismus	105
8.	kapitola – Právní a sociální stát	107
8.1	Vztah státu a práva	107
8.1.1	Tři podoby vztahu státu a práva	108
8.1.2	Právní stát jako řešení vztahu státu a práva, státu a občana	109
8.2	Moderní, právní a sociální stát	110
8.2.1	Moderní stát	110
8.2.2	Sociální stát	110
8.2.3	Právní stát	116
8.3	Formulace ideje právního státu	117
8.3.1	Liberalismus	118
8.3.2	Přirozenoprávní teorie	119
8.3.3	Teorie společenské smlouvy	119
8.3.4	Konstitucionalismus	120
8.3.5	Právní pozitivismus	120
8.4	Dvě podoby právního státu	121
8.4.1	Kontinentálně evropská koncepce právního státu	121
8.4.2	Angloamerická koncepce právního státu (Rule of Law)	123
8.5	Modely právního státu	124
8.5.1	Liberální právní stát	124
8.5.2	Materiální právní stát	125
8.5.3	Sociální právní stát	125
8.6	Základní principy právního státu	126
 Část 3 – Právní normy		
9.	kapitola – Právní normy	133
9.1	Pojem právní normy	133
9.2	Příčiny existence právních norem	135
9.3	Některé zvláštnosti právního regulování	136
9.4	Specifické znaky právní normy	136
9.4.1	Materiální znaky	137
9.4.2	Formální znaky	139
9.5	Prvky právní normy	140
9.5.1	Subjekt	140
9.5.2	Objekt	143
9.5.3	Obsah	144

10. kapitola – Struktura právních norem.	145
10.1 Pojem struktura	145
10.1.1 Hypotéza (H)	145
10.1.2 Dispozice (D)	145
10.1.3 Sankce (S)	146
10.2 Druhy hypotéz, dispozic a sankcí	148
10.2.1 Dle míry obecnosti dikce, formulace se rozlišují	148
10.2.2 Dle charakteru, způsobu vyjádření skutkové podstaty, formulace	151
10.2.3 Dle úplnosti či neúplnosti formulace.	153
10.2.4 Dle způsobu vymezení dispozice	155
10.2.5 Dle způsobu vyjádření dispozice	156
11. kapitola – Druhy právních norem	158
11.1 Normy s klasickou strukturou	158
11.1.1 Podle právní síly	158
11.1.2 Dle logické struktury právní normy.	158
11.1.3 Podle způsobu vymezení (funkce působení) pravidla chování.	159
11.1.4 Podle stupně závaznosti.	164
11.1.5 Podle použité legislativní techniky.	166
11.1.6 Podle ostatních kritérií.	168
11.2 Normy s neklasickou strukturou	172
12. kapitola – Působnost norem	175
12.1 Působnost právních norem.	175
12.2 Působnost osobní	175
12.2.1 Obecná osobní působnost.	176
12.2.2 Osobní působnost zvláštní	176
12.2.3 Osobní působnost výjimečná	176
12.3 Působnost místní (prostorová, teritoriální)	177
12.3.1 Obecná teritoriální působnost	177
12.3.2 Zvláštní teritoriální působnost	177
12.3.3 Výjimečná teritoriální působnost.	177
12.4 Působnost věcná.	178
12.5 Časová působnost, platnost a účinnost právních norem	178
12.5.1 Časové okamžiky v bytí právních norem, ve smyslu zákona	179
12.5.2 Zrušení (zánik) právních norem	181
12.5.3 Retroaktivita	183
12.5.4 Přežívání starého zákona do doby účinnosti nového	185
12.6 Efektivnost právních norem	185

Část 4 – Objektivní právo

13. kapitola – Tvorba práva	189
13.1 Základní pohledy na tvorbu práva.	189
13.1.1 Přírozenoprávní a historickoprávní teorie	189

13.1.2	Škola historického práva	190
13.1.3	Pozitivisticko-právní náhled	191
13.1.4	Samovolná tvorba práva	191
13.2	Tvorba práva ve vlastním slova smyslu	192
13.2.1	Formální náležitosti	193
13.2.2	Obsahové náležitosti	194
13.2.3	Průběh legislativního procesu	195
13.3	Nedostatky tvorby práva	199
14.	kapitola – Legislativní činnost vlády a tvorba podzákonných předpisů.	200
14.1	Legislativní činnost vlády	200
14.1.1	Obecné zásady při vypracování právních předpisů	201
14.1.2	Vypracování návrhů zákona	201
14.1.2.1	Věcný záměr zákona	201
14.1.3	Návrh zákona	202
14.1.4	Vypracování a projednávání prováděcích předpisů	203
14.1.5	Příprava právních předpisů ve zvláštních případech	204
14.1.6	Legislativně-technické požadavky	204
14.1.6.1	Některé požadavky na obsah právního předpisu	204
14.1.7	Vyhlašování obecně závazných právních předpisů	205
14.2	Právní předpisy obcí a krajů	205
14.2.1	Právo tvorby obcí a krajů	206
14.2.2	Legislativní pravomoc a působnost obcí a krajů	206
14.2.3	Legislativní působnost územních samosprávných celků v samosprávě	209
14.2.4	Legislativní pravomoc a působnost územních samosprávných celků ve státní správě	210
14.2.5	Schvalování, platnost a účinnost právních předpisů obcí a krajů	212
14.2.6	Východiska dozoru nad právo tvorbou obcí a krajů	214
14.2.7	Ústavní soud a kontrola právních předpisů obcí a krajů	216
15.	kapitola – Prameny práva	217
15.1	Pojem pramenů práva	217
15.1.1	Materiální prameny práva	217
15.1.2	Formální prameny práva	217
15.2	Prameny práva a jejich závaznost	218
15.3	Psané právo – právní předpisy	220
15.4	Smluvní právo – normativní smlouva	223
15.5	Soudcovské právo – soudní precedens a judikatura	225
15.6	Obyčejové právo – právní obyčej	229
15.7	Právní principy	233
15.8	Rozum, principy spravedlnosti	234

15.9	Doktrinální publikace – učení významných právníků	236
15.10	Právní apendixy neprávních publikací	237
16.	kapitola – Právní řád České republiky	239
16.1	Právní normativní akty a jejich členění	239
16.1.1	Primární akty	239
16.1.2	Sekundární akty	241
16.1.3	Rozdělení dle právní síly	242
16.1.4	Rozdělení podle kompetence	243
16.2	Normativní smlouvy (smluvní normativní akty)	243
16.2.1	Mezinárodní smlouvy	243
16.2.2	Kolektivní smlouvy	244
16.2.3	Veřejnoprávní smlouvy	245
16.3	Nálezy Ústavního soudu	245
16.4	Právní principy	246
16.4.1	Aplikace právního principu	247
16.4.2	Role principů	247
16.5	Prameny Evropského práva	248
16.5.1	Primární právo	248
16.5.2	Sekundární právo	249
16.5.3	Judikatura EU	250
16.5.4	Právní principy v evropském právu	250
16.6	Soudcovské právo, konstantní judikatura	252
16.7	Interní normativní instrukce	252
 Část 5 – Subjektivní právo		
17.	kapitola – Realizace práva	255
17.1	Obecné otázky působení práva	255
17.2	Faktory ovlivňující dodržování práva	256
17.3	Soulad právních norem a norem ostatních systémů působících ve společnosti	256
17.3.1	Morálka	257
17.3.2	Zvyky a obyčeje	258
17.3.3	Náboženství	258
17.3.4	Móda	259
17.4	Právní vědomí	259
17.5	Sociálně psychologické mechanismy	260
18.	kapitola – Právní poměry – vztahy	262
18.1	Charakteristika právních poměrů – vztahů	262
18.1.1	Regulativní charakter právního poměru	262
18.1.2	Volní charakter právních poměrů	263
18.1.3	Absolutní a relativní právní vztah	263
18.1.4	Existence právní normy	263
18.1.5	Individuální charakter	263

18.1.6	Struktura právního poměru	264
18.1.7	Prvky právních poměrů	264
18.1.8	Předpoklady právního vztahu	264
18.2	Právní skutečnosti	265
18.2.1	Právní jednání	265
18.2.1.1	Protiprávní jednání	265
18.2.2	Jednání nezávislé na vůli	265
18.2.3	Právní jednání	265
18.2.4	Protiprávní jednání	270
18.2.5	Právní události	271
18.2.6	Protiprávní stavy	273
18.3	Subjekty právního vztahu	273
18.3.1	Jednotlivci - fyzické (přirozené) osoby	273
18.3.2	Osoby právnické (umělé, morální), organizace, osobnosti či osoby	274
18.3.3	Znaky právnických osob	275
18.3.4	Důvody zrušení a zánik právnické osoby	275
18.3.5	Stát	275
18.4	Objekty právního vztahu	276
18.5	Obsah právního vztahu	277
18.5.1	Subjektivní práva	277
18.5.2	Právní povinnosti a jejich druhy	278
18.5.3	Vztah oprávnění a povinností	278
19.	kapitola – Aplikace práva	279
19.1	Pojem aplikace a otázky obecné	279
19.2	Individuální právní akty	280
19.2.1	Klasifikace individuálních právních aktů	281
19.2.2	Akt aplikace a soukromoprávní úkon	283
19.3	Aplikační proces	283
19.3.1	Aplikace a uvážení	290
19.4	Procesní právo	290
19.4.1	Občanské soudní řízení	292
19.5	Analogie a mezery v právu	296
19.5.1	Analogia legis	298
19.5.2	Analogia iuris	299
20.	kapitola – Právní logika	300
20.1	O povaze a úkolech právní logiky	300
20.1.1	Charakteristika moderní logiky	303
20.2	Logika a právo. Pojem právní logiky	304
21.	kapitola – Argumentace v procesu tvorby individuálních právních aktů	306
21.1	Argumentace a odůvodňování individuálních právních aktů	306

21.2	Argumentace de lege lata a argumentace de lege ferenda.	307
21.3	Právnícká argumentace, rétorika a psychologie.	307
22.	kapitola – Právní interpretace.	309
22.1	Interpretace jako základní poslání právníka.	309
22.1.1	Úloha interpretace v právním myšlení.	310
22.1.2	Subjekt-objektové schéma výkladu.	311
22.1.3	Hermeneutický kruh (spirála) jako model výkladu.	312
22.1.4	Subjekty výkladu práva.	313
22.1.4.1	Nezávazný výklad práva.	313
22.1.4.2	Závazný výklad práva.	314
22.1.5	Objekty výkladu práva.	318
22.1.5.1	Útvary právního jazyka (právní texty).	318
22.1.5.2	Právní věta.	319
22.1.5.3	Právní pojem.	320
22.1.5.4	Skutkové otázky (fakta).	322
22.2	Teoretické koncepty právní interpretace.	323
22.2.1	Vědecké zkoumání právní interpretace.	323
22.2.2	Právní interpretace mezi pozitivismem a iusnaturalismem.	325
22.2.3	Subjektivní a objektivní výkladová teorie.	326
22.2.4	Právní interpretace jako diskurs.	327
22.3	Metody (prvky) právní interpretace.	328
22.3.1	Jazykový výklad.	329
22.3.1.1	Pojem a funkce jazykového výkladu.	329
22.3.1.2	Úloha obecného jazyka při jazykovém výkladu právního textu.	330
22.3.1.3	Druhy jazykového výkladu.	332
22.3.1.4	Shrnutí.	334
22.3.2	Systematický výklad.	334
22.3.2.1	Vnější systematika.	334
22.3.2.2	Vnitřní systematika.	335
22.3.2.3	Hierarchie právního řádu.	336
22.3.2.4	Pravidla pro řešení konfliktů (kolize) norem.	336
22.3.2.5	Shrnutí.	339
22.3.3	Logický výklad.	339
22.3.3.1	Logika a právní logika.	339
22.3.3.2	Základní juristické myšlenkové postupy.	340
22.3.3.3	Právní sylogismus.	342
22.3.3.4	Shrnutí.	343
22.3.4	Historický výklad.	343
22.3.4.1	Prameny historického výkladu.	343
22.3.4.2	Kontinuita a diskontinuita právní úpravy.	344
22.3.4.3	Shrnutí.	345
22.3.5	Teleologický výklad.	345

22.3.5.1	Vztah k ostatním prvkům výkladu	345
22.3.5.2	Subjektivní a objektivní teleologický výklad.	346
22.3.5.3	Teleologie a jazykový výklad.	346
22.3.5.4	Shrnutí	347
22.4	Dotváření práva a teorie mezer	347
22.4.1	Mezery v právu a mezery v zákoně	348
22.4.2	Nástroje pro dotváření práva.	348
22.4.3	Odvětvové zásady právní interpretace a dotváření práva	349
22.4.3.1	Právo soukromé	349
22.4.3.2	Právo veřejné.	352
23. kapitola – Právní odpovědnost		355
23.1	Právní odpovědnost jako právní institut a právní poměr.	355
23.2	Aktivní a pasivní koncepce právní odpovědnosti	357
23.2.1	Aktivní koncepce právní odpovědnosti (perspektivní, pozitivní)	358
23.2.2	Pasivní koncepce právní odpovědnosti (retrospektivní, negativní)	358
23.3	Porušení právní povinnosti a jeho právní následky	359
23.4	Funkce právní odpovědnosti	360
23.5	Klasifikace deliktů a právní odpovědnost	360
23.6	Základy právní odpovědnosti	363
23.7	Subjektivní a objektivní právní odpovědnost.	366
Část 6 – Systém právního řádu a jeho ochrana		
24. kapitola – Právní záruky zákonnosti		371
24.1	Pojem zákonnosti	371
24.2	Právní záruky zákonnosti	373
24.3	Základní právní záruky zákonnosti	374
24.3.1	Ústavní zakotvení základních lidských práv a svobod a mechanismu jejich kontroly a ochrany	374
24.3.2	Kontrola, dozor a dohled.	375
24.3.3	Soudní kontrola a právo na soudní ochranu.	379
24.3.4	Kontrola vykonávaná veřejným ochráncem práv.	381
24.3.5	Petiční právo	381
24.3.6	Zrušení nebo změna nezákonných právních aktů.	382
24.3.7	Neplatnost právního jednání	383
24.3.8	Rozhodování sporů	384
24.3.9	Donucení	384
24.3.10	Právo na odpor	385
25. kapitola – Systém právního řádu		386
25.1	Obecné otázky	386
25.2	Právní norma	387
25.3	Právní předpisy a jejich struktura	388

25.4	Právní odvětví	388
25.4.1	Veřejné a soukromé právo	390
25.5	Kritéria systému práva	391
25.5.1	Prvotnost a odvozenost	391
25.5.2	Právní síla	391
25.5.3	Ústavnost a podzákonost	392
25.5.4	Existentnost a funkčnost	392
25.5.5	Ignorantia legis neminem excusat	392
25.6	Mezinárodní a vnitrostátní právo	392
25.6.1	Princip teritoriality a personality	393
25.6.2	Současná česká právní úprava	395
25.6.3	Právní úprava účinná v České republice k okamžiku jejího vstupu do EU	396
25.6.4	Sjednávání mezinárodního a vnitrostátního práva	396
25.7	Problémy systému práva u nás	397
26.	kapitola – Světové právní kultury	399
26.1	Právní kultury a diverzita práva	399
26.2	Právní kultura kontinentální Evropy	401
26.3	Angloamerická právní kultura	404
26.4	Hindská právní kultura	408
26.5	Islámská právní kultura	412
	Summary	417
	Literatura	418
	Věcný rejstřík	427
	Jmenný rejstřík	438